

Daşoguz welaýat maliýe-ykdysady orta hünär okuw mekdebi

YKDYSADY NAZARYÝET

Ähli hünärleriň 1 ýyl talyplaryna

Mugallym Myradowa Çemen

1-nji tema. Ykdysady nazaryýet ylym hökmünde.

(2-sagatlyk)

Umumy okuwýň mejilnamasy:

1. Ykdysadyýet barada düşünje. Ykdysadyýetiň pudaklary. Maddy we maddy däl pudaklar.
2. Ykdysady nazaryýet dersi we onuň wezipeleri. Zähmet prosesiniň ýönekeý pursatlary.
3. Ykdysady kanunlar we kategoriýalar.
4. Durmuş-ykdysady hadysalary öwrenmegiň usullary.
5. Ykdysady nazaryýetiň döremeginiň we ösmeginiň esasy döwürleri.

1. Ykdysadyýet barada düşünje.

Adamzadyň häzirkizaman durmuşynda ykdysadyýet diýen söze örän köp duş gelýäris we oňa uly ähmiýet berýäris.

Ykdysadyýet diýen söz nämäni aňladýar? Ykdysadyýet – grekçe “oýkonomiks” ýagny “oý hojalygyny alyp barmagyň sungaty” diýmekdir. Ol islendik jemgyýetde adamlaryň arasynda emele gelýän önümçilik gatnaşyklary aňladýar. Ykdysadyýet adamzat jemgyýetiniň durmuşynyň düýp mazmunyny kesgitleýär. Diýmek ýurtda bar bolan önümçilik gatnaşyklarynyň jemine **ykdysadyýet** diýilýär. Olaryň hili we häsiýeti näçe ýokary bolsa, ýurduň ykdysady ösüşi hem şonça ýokary depgine eýe bolýar.

Jemgyýetde alnyp barylýan syýasat ykdysadyýet bilen arabaglanyşykda bolýar. Adatça, syýasat ykdysadyýetiň jemlenen, ýetilen sepgidiň aňladylmasydyr. Ykdysadyýet ýurtda alnyp barylýan syýasatyň esasyny, ýagny özenini düzýär. Başgaça aýdylanda, ol jemgyýetiň ykdysady gurluşyny emele getirýär.

2. Ykdysady nazaryýet dersi we onuň wezipeleri.

Ykdysady nazaryýet iň gadymy ylymlaryň biridir. Ol elmydama alymlaryň we sowatly adamlaryň ünsini özüne çekipdir. Öz wagtynda patyşa Nikolaý I Puşkine ýaşlary terbiýelemegiň ýörelgeleri barada pikirlenmegi tabşyranda, ol ilkinji nobatda öwrenmeli ylymlaryň hatarynda „Syýasy ykdysadyýeti“ („Ykdysady nazaryýeti“) göz öňünde tutupdyr.

Görnükli amerikan alymy Pol Antoni Samuelson ykdysady nazaryýet ylmyny ylymlaryň patyşasy hasaplapdyr. Ol özüniň “Ekonomiks” diýen okuw kitabynda ykdysadyýeti yzygiderli öwrenmedik adamy saz eserine baha berjek bolýan ker adama meňzedipdir. Şol okuw kitaby üçin ol 1970-nji ýylda Nobel baýragyna mynasyp bolupdyr.

Nobel baýragynyň eýesi N.Fridmeniň ýazmagyna görä „Ykdysadyýet“ ylmy şeýle bir özüne çekiji bolup, onuň düýpli ýörelgeleri örän ýönekeýdir, ony bir sahypa kagyzyň yüzünde ýazyp bolardy, ýöne oňa az sandaky adamlar düşüňärler. Bu ylma düşünmegiň kyn bolmagyny „Ykdysady taglymatlaryň taryhy“ boýunça dünýä belli alym A.Heýlbronneriň aýtmagyna görä, bu ylmyň okaýjydan „Iner malynyň

çydamlylygyny“ we „Keramatly adamyň sabyrlylygyny“ talap edýändigini bilen düşündirse bolar.

Ykdysady nazaryýet birnäçe wezipeleri ýerine ýetirýär. Bu ylym ozaly bilen **akyl ýetiriş** wezipesini ýerine ýetirýär. Jemgyýetdäki bolup geçýän ykdysady hadysalar ýönekeý, ýüzleý däl-de, düýpli we çuňňur öwrenilmelidir hem-de ykdysadyýeti dolandyrmagyň kanunlary ýüze çykarylmaladyr. Bu ylym ykdysady kanunlary ulanmagyň ýollaryny hem görkezmelidir.

Işlenip taýýarlanylýan **netijäni tejribede jemgyýeti özgertmek üçin peýdalanmak** – bu ylmyň nobatdaky wezipesidir. Eger ykdysady hadysalar nazaryýet taýdan çuňňur öwrenilen bolsa, onda ýüze çykarylýan kanunlary tejribede ulanmak hem kyn bolmaýar.

Ykdysady nazaryýet **aňyýet** hyzmaty hem ýerine ýetirip gelýär. Onuň halk köpçüliginiň, ylaýtada ýaşlaryň ykdysady düşüncesiniň, ylmy dünýä garaýşynyň emele gelmeginde möhüm ähmiýeti bardyr. Bu ylym şeýle hyzmaty ýerine ýetirende, häzirki zaman ykdysady pikirlenmeleri işläp taýýarlamalydyr. Ol hakykaty näçe dogry we düýpli görkezip bilse, şonça-da onuň aňyýet täsirliligi ýokary bolýar. Hakykata real baha bermegi, öňde duran möhüm meseleleri çözmegiň ýollaryny esaslandyrmagy başarsa, şonda bu ylym özüniň aňyýet hyzmatyny ýerine ýetirýär diýip aýdyp bolar.

Ykdysady nazaryýet **usulyýet** wezipäni hem ýerine ýetirýär. Ol beýleki ykdysady ylmlaryň hemmesi üçin nazaryýet taýdan esas bolup hyzmat edýär. Bazar gatnaşyklaryna häzirki zaman geçiş şertlerinde bu ylym has möhüm ähmiýete eýe bolýar. Bazar ykdysadyýetine geçmegi tizleşdirmekte, eýeçilik, haryt-pul gatnaşyklaryny kämilleşdirmekte, hojalygy alyp barmagyň täze görnüşlerini döretmekde ykdysady nazaryýeti döredijilikli ösdürmegiň zerurlygy has aýdyň duýulýar. Şoňa görä-de ykdysady nazaryýeti örän çuňňur we düýpli öwrenmek ykdysady hünärmenleri şu günki günüň ykdysady pikirleniş ýagdaýyna laýyklykda terbiýelemegiň möhüm şerti bolup durýar.

Zähmet prosesiniň ýönekeý pursatlary. Adamzadyň durmuşy örän çylşyrymly bolup, ol halk hojalygynyň dürli pudaklarynda ýerine ýetirilýän köp görnüşli işlerden ybaratdyr. Muňa önüm öndürmek, dürli hyzmatlary etmek, ylmy işleri alyp barmak, aňyýet we syýasat bilen baglanyşykly ýüze çykýan köp sanly işleri ýerine ýetirmek mysal bolup biler.

Maddy nygmatlary öndürmek üçin adamlaryň zähmet çekmegi hökmany şert bolup durýar. Başgaça aýdylanda, zähmet prosesi durmuşyň şerti hökmünde ýola goýulmalydyr. Zähmet prosesi ozaly bilen adamlaryň we tebigatyň arasyndaky özara baglanyşygy aňladýar. Adamlar tebigata täsir etmek bilen öz isleglerini kanagatlandyrmak üçin zerur önümleri öndürýärler.

Zähmet prosesi islendik jemgyýetde zähmetiň özüni, zähmet predmetlerini we zähmet serişdelerini öz içine alýar. Olar hemişe özara baglanyşykly, berk utgaşykly prosesi emele getirýärler.

Zähmet prosesiniň ýönekeý pursatlary

1-nji tablisa

Zähmet	Zähmet predmetleri	Zähmet serişdeleri
Adamyň maksada laýyk işi	Adamyň zähmet prosesinde täsir edýän zatlary	Adamyň zähmet predmetine täsiretmek üçin peýdalanylýan zatlary
	önümçilik serişdeleri	

Zähmet näme? **Zähmet** – munuň özi adamyň maksada laýyk edýän işidir. Başgaça aýdylanda, zähmet işçi güýjüniň sarp edilmesidir. İşçi güýji – bu adamyň fiziki we akyl güýjüniň jemidir, onuň zähmete bolan ukyplylygydyr. İşçi güýjüniň sarp edilmegi, ýagny onuň herekete getirilmegi jemgyýetçilik önümçiliginiň amala aşyrylmagynyň zerur şertidir. Zähmet prosesinde adam özüniň işi arkaly tebigatyň zatlaryny üýtgedýär we olary öz islegini kanagatlandyrmak üçin peýdalanylýar. Zähmete bolan ukyplylyk, akyly-paýhasly zähmet çekmek diňe adama mahsusdyr.

Önümçiligiň ýa-da zähmet prosesiniň amala aşmagy üçin diňe bir zähmetiň bolmagy ýeterlik däldir. Onuň üçin zähmet predmetiniň we serişdeleriniň bolmagy hem hökmandyr.

Adam zähmetiniň gönükdirilen zatlaryna **zähmet predmeti** diýilýär. Olar öndüriljek önümleriň maddy esasyny düzýär. Zähmet predmeti **iki bölekden** durýar: tebigatyň hut öz zatlary (daşkömür, gazylp alynýan magdanlar, tokaý giňişlikleri we ş.m.) we öňki zähmetiň önümi ýa-da çig mal (çörek zawodynda peýdalanylýan un, gurluşykda sement, dokma fabriginde ýüplük).

Zähmet predmetlerine täsir etmek üçin zähmet serişdeleriniň bolmagy hökmandyr. Adamlaryň zähmet predmetlerine täsir etmek üçin ulanylýan zatlaryna **zähmet serişdeleri** diýilýär. Maşynlar, enjamlar, geçiriji apparatlar, gurallar we ş.m. zähmet serişdeleriniň düzümünde esasy orun tutýar. Bulardan başga-da, olaryň hataryna önümçilik jaýlary, desgalar, demir we gara ýollary, kanallar we ş.m. girýärler. Ýer bolsa ählumumy zähmet serişdesi hökmünde çykyş edýär. Oba hojalygynda bolsa, ol zähmet serişdesi we zähmet predmeti bolup hyzmat edýär.

Zähmet serişdeleri bilen zähmet predmetleriniň jemine **önümçilik serişdeleri** diýilýär. Bu düşünje ykdysady nazaryýetiň esasy kategoriýalarynyň biridir.

Öndüriji güýçler we önümçilik gatnaşyklary. Önümçilik serişdeleri we olary, özüniň zähmeti bilen herekete getirýän adamlar, jemgyýetiň öndüriji güýçlerini düzýär. Zähmetkeş adamlar jemgyýetiň esasy öndüriji güýjüdür. Sebäbi zähmet serişdelerini we predmetlerini olaryň hut özleri döredýärler we herekete getirip, maddy nygmatlary öndürýärler.

Jemgyýetiň öndüriji güýçleriniň ösmegi tebigy güýçleriň we hadysalaryň adamlar tarapyndan has köp ele alynandygyny aňladýar. Öndüriji güýçleriň ösmegi we kämilleşmegi ýurdumyzyň ykdysadyýetiniň ýokary depginler bilen ösmegine mümkinçilik döredýär.

Adamlar maddy nygmatlary ýekelikde däl-de, diňe bilelikde, özara täsir edişip öndürýärler. Maddy nygmatlary öndürmek, paýlamak, alyş-çalyş we sarp etmek boýunça adamlaryň arasynda emele gelýän gatnaşyklar ykdysady gatnaşyklaryň ulgamyny düzýär. Bu ulgam bolsa jemgyýetiň ykdysady gurluşyny aňladýar.

Önümçilik gatnaşyklary diýip nämä düşünmeli? **Önümçilik gatnaşyklary** — bu ýurtda bar bolan öndüriji güýçleriň ösüşiniň kesgitli jemgyýetçilik görnüşidir.

Öndüriji güýçler bilen önümçilik gatnaşyklarynyň dialektiki bütewüligine we özara täsirliligine **önümçilik usuly** diýilýär. Onuň iki tarapy bolýar: öndüriji güýçler we önümçilik gatnaşyklary. Olar biri-biri bilen özara täsirde bolýar. Bu bolsa jemgyýetçilik önümçiliginiň ösüşiniň içerki çeşmesi bolup hyzmat edýär.

2-nji tablisa

Önümçilik usuly	
Öndüriji güýçler	Önümçilik gatnaşyklary
1. Işçi güýji	1. Guramaçylyk-ykdysady gatnaşyklar
2. Önümçilik serişdeleri	2. Eýeçilik gatnaşyklary

Ykdysady nazaryýet dürli önümçilik usullarynda maddy nygmatlary öndürmek, paýlamak, alyş-çalyş we sarp etmek bilen baglanyşykly adamlaryň arasynda ýüze çykýan ykdysady gatnaşyklary öwrenýär hem-de jemgyýetiň ykdysady ösüşini dolandyryýan kanunlary aýdyňlaşdyrýar.

3. Ykdysady kanunlar we kategoriýalar.

Önümçilik gatnaşyklary jemgyýetde hereket edýän ykdysady kanunlaryň talaplaryna laýyklykda adamlaryň arasynda emele gelýär. Diýmek, olar ykdysady kanunlaryň hereketinde öz beýany tapýar. Ykdysady nazaryýet ylym hökmünde şol kanunlary ýüze çykaryp, olary öwrenýär we tejribede peýdalanmagyň ýollaryny görkezýär. Ykdysady kanunlar diýmek nämä? Ykdysady kanunlar — önümçilik gatnaşyklaryndaky umumylaşan, mydama gaýtalanyp durýan has düýpli, durnukly içerki sebäp-netije baglanyşyklary aňladýar. Olar obýektiw kanunlardyr. Olaryň döremegine, hereket etmegine we gerek bolmagyna, aýrylyp gitmegine, edil Günüň dogup ýaşyşy ýaly, adam täsir edip bilmeýär. Ykdysady kanunlar örän köp sanly bolup, ylmyň ösmegi bilen täzedan-täze görnüşleri ýüze çykýarlar. Ýurdumyzda ylmyň we bilimiň ösmegine uly üns berilmegi ykdysadyýetimiziň täze kanunlarynyň üsti açylyp, geljekde adamlaryň durmuşynyň has-da oňatlaşmagy üçin örän ähmiýetlidir. Adam ykdysady kanunlary öz islegine we meýline görä döredip, üýtgedip ýa-da ýatyryp bilmeýär. Diýmek, olar adamlaryň aňyna we erk-islegine bagly bolmazdan hereket edýärler. Başgaça aýdylanda, ykdysady kanunlar adamlaryň islegine, meýline bagly bolmadyk hadysalaryň özara gatnaşyklaryny aňladýar. Ol kanunlar ykdysady şertlere görä ýüze çykýarlar we hereket edýärler. Şertleriň üýtgemegi bilen ykdysady kanunlaryň hereketi hem üýtgeýär. Olar maddy nygmatlary öndürmegi, paýlamagy, alyş-çalyş we sarp etmegi dolandyryjy kanunlardyr. Olar adamzat jemgyýetiniň ösüş kanunlarydyr. Şoňa görä-de, adamlar ykdysady kanunlary öwrenip, akyl ýetirip, olaryň talaplaryny göz önünde tutmak bilen tejribe işlerinde öz bähbitleri üçin peýdalanmalydyrlar.

Tebigatyň obýektiw kanunlaryndan tapawutlylykda, ykdysadyýetiň kanunlary adamlaryň diňe önümçilik işiniň üsti bilen ýüze çykýar we olaryň önümçilik işine bagly bolýar.

Önümçilik gatnaşyklarynyň nazaryýet taýdan aňladylmagy ykdysady kategoriýalaryň üsti bilen amala aşyrylýar. Olar özara täsirde bolýarlar. Her bir ykdysady kategoriýa jemgyýetde bar bolan önümçilik gatnaşyklarynyň belli bir kesgitli tarapyny aňladýar. Olar islendik jemgyýetiň ösüş kanunlaryna düşünmäge, olary iş ýüzünde ulanmaga, ykdysady hadysalary umumylaşdyrmaga we netije çykarmaga ýardam edýärler.

Jemgyýetçilik zähmet bölünişi, haryt, gymmat, pul, kapital, goşmaça önüm, milli girdeji, iş haky, baha, maliýe, salgyt, milli baýlyk, işçi güýji, peýda, üznüksiz önümçilik, zähmet öndüriligi, düşewüntlilik, jemi içerki önüm, hyrydarlyk, hödürleme, bäsleşik, monopoliýa, karz we başgalar ykdysady kategoriýalardyr.

4. Durmuş-ykdysady hadysalary öwrenmegiň usullary.

Ykdysady nazaryýet hem beýleki ylymlar ýaly hakykaty öwrenmekde birnäçe usullary peýdalanýar. Bu ylym hakykaty ylmy taýdan öwrenmegiň ählumumy usuly bolan **dialektiki** usuly giňden we yzygiderli peýdalanýar. Dialektiki usul jemgyýetde bolup geçýän ykdysady hadysalary özara baglanyşykda, üznüksiz ösüş ýagdaýynda öwrenilmegini talap edýär. Şeýle hem bu usul garşylyklaryň birligini hem-de göreşini ykdysady ösüşiň çeşmesi diýip hasap edýär.

Ykdysady nazaryýet üçin ylmy **abstragirleme** usulynyň möhüm ähmiýeti bardyr. Abstragirleme usuly ylmy taýdan derňelýän ykdysady hadysalaryň seýrek, ýek-tük tötänden bolup geçýänlerinden ünsüni sowmagy, hasaba almazlygy göz önünde tutýar. Mysal üçin, harydyň düýp manysyna düşünmek üçin, onuň ysyndan, reňkinden ünsüni sowmak bolar. Emma onuň zähmetiň netijesi bolmagyndan ünsi sowup geçip bolmaz. Ýa-da kapitalizmiň manysyny bilmek üçin ýönekeý haryt önümçiliginden ünsüni sowmak bolar. Emma ösen haryt-pul gatnaşyklaryndan, esasan hem işçi güýjüniň haryda öwrülmeginden ünsi sowmak bolmaz. Şeýle ýol bilen ykdysady hadysalaryň manysyna akyl ýetirip bolýar, olary dolandyrmagyň degişli kanunlaryny we kategoriýalaryny kesgitläp bolýar.

Ykdysady hadysalara akyl ýetirmek prosesinde **analiz we sintez** usullaryna möhüm ähmiýet berilýär. Islendik jemgyýetde ykdysady gatnaşyklaryň çylşyrymly ulgamy emele gelýär. Ol ulgamy ylmy taýdan derňemek üçin, ony aýry-aýry böleklere bölmek zerurlygy ýüze çykýar. Muny bolsa analiz usulynyň kömegi bilen ýerine ýetirip bolýar. Analiz munuň özi ylmy taýdan barlanylýan obýekti birnäçe böleklere we taraplara bölmekdir. Analiziň kömegi bilen her bir bölegiň ähmiýeti we roly kesgitlenilýär. Olaryň özara içki sebäp-netije we zerur baglanyşyklary bolsa sintez usulynyň kömegi arkaly barlanylýar. Şeýle ýol bilen jemgyýetdäki ykdysady hadysalaryň ösüşiniň kesgitli ugurlary ylmy taýdan esaslandyrylýar.

Hakykata akyl ýetirmek maksady bilen bu ylym tarapyndan başga-da birnäçe usullar işlenilip taýýarlanylady. Olaryň hatarynda ykdysady hadysalary modelleşdirmek, statistiki gözegçilik etmek, eksperiment geçirmek we ş.m. usullar girýär.

Derňelip taýýarlanylýan teoretiki netijäniň hakykata nähili derejede laýykdygy bolsa tejribede barlanylýar.

5. Ykdysady nazaryýetiň döremeginiň we ösmeginiň esasy döwürleri.

Ykdysadyýet diýen düşünjani ilkinji bolup gul eýeçilik jemgyýetiniň şertlerinde hojalygy guramak we alyp barmak prosesinde ulanyp başlapdyrlar. Ony ilkinji bolup öwrenmäge başlan grek akyldary Aristotel bolupdyr (b.e.ç. 384-322 ýyllar). Bu düşünje iki sany gadymy grek sözünüň esasynda emele gelipdir. Ol termin “Oýkes” - öý, hojalyk we “Nomos” - kanun sözleriniň jeminden ybaratdyr.

Ykdysady ylym iň gadymy ylymlaryň biridir. Bu ylymyň ösüşiniň taryhyny aşakdaky döwürlere bölmek bolar:

- I. Bazar ykdysadyýetinden öňki döwürüň ykdysady taglymatlary.
- II. Kadalaşdyrylmaýan bazar ykdysadyýetiniň ykdysady taglymatlary.
- III. Kadalaşdyrylýan bazar ykdysadyýetiniň ykdysady taglymatlary.

Ykdysady taglymatlaryň taryhy döwürleri

I döwür	II döwür	III döwür
Bazar ykdysadyýetinden öňki döwürüň ykdysady taglymatlary: a) gadymy dünýä we orta asyr; b) merkantilizm.	Kadalaşdyrylmaýan bazar ykdysadyýetiň ykdysady taglymatlary: a) fiziokratlar; b) “Klassyk mekdep”; c) liberalizm; d) marksizm; e) maržinalizm; ä) neoklassikler.	Kadalaşdyrylýan bazar ykdysadyýetiniň ykdysady taglymatlary: a) ykdysadyýete jemgyýetiň durmuş taýdan gözegçilik etmegi baradaky nazaryýet; b) monopol we kämilleşmedik bäsleşigiň nazaryýeti; c) keynsiýançylyk; d) neoliberalizm; e) monetarizm; ä) Türkmenistanyň Garaşsyzlyk eýýamynyň ykdysady taglymatlary.

Merkantilizm — kapitalizmiň ösüşinde söwda kapitalynyň agdyklyk edýän, senagat kapitalynyň bolsa ýaňy ösüp başlan döwürüne laýyk gelýän buržuaz ykdysady taglymatdyr. Basgaça aýdylanda merkantilizm — klassyk buržuaz syýasy ykdysadyýetiň ýüze çykmagynyň öňüsyrasydyr.

Ykdysady taglymatlaryň taryhynyň ikinji döwri XX asyryň 30-njy ýyllaryna çenli ykdysadyýetiň erkin bäsleşik diýilýän döwürüni öz içine alýar. Bu döwürde bolup geçen senagat öwrülişigi we önümçiligiň intensifikasiýalaşmagy, kärhana eýeleriniň işiniň özakymlylygy ykdysady çökgünlik bilen utgaşýar. Agzalan döwür fiziokratlaryň nazary taglymatynyň ýüze çykmagy bilen başlanýar. Fiziokratlaryň mekdebini esaslandyryjy Fransua Kene bolupdyr. Olar jemgyýetiň baýlygynyň esasy çeşmesi dolanşyk sferasynda däl-de, önümçilikdedir diýip, dogry belläpdirler. Dogrudanam, her dürli maddy nygmatlar önümçilikde döredilýär. Ýöne olar önüm öndürilýän sfera hökmünde diňe oba hojalygyny hasap edipdirler.

Fiziokratlar jemgyýetiň baýlygynyň çeşmesi diňe ýeriň mesligine, hasyllylygyna bagly diýip düşünişdirler. Şoňa esaslanyp, önümçiligi diňe oba hojalyk

pudagy bilen çäklendiripdirler. Şonuň üçinem bu akymyň wekilleri fiziokratlar ady bilen bellidir. „Fiziokratiýa“ grekçe tebigatyň gudraty diýmekdir.

Türkmen edebiyatynyň klassyklary Azadynyň, Magtymgulynyň, Mollanepesiniň, Keminäniň, Zeliliniň, Seýdiniň, Mätäjiniň we başgalaryň ykdysady pikirleri ýaýratmakdaky tutýan orunlary örän ulydyr. Mysal hökmünde, Magtymguly atamyzyň döredijiligine ýüzlenmek bolar. Ol özüniň „Malyna degmez“ diýen goşgusynda jemgyýetiň baý gatlagyny şeýle häsiýetlendirýär:

Baýlar bardyr, garyplara rehim eýlär,
Bardyr baýlar, dünýä malyna degmez.

Barlag soraglary:

1. “Ykdysadyýet” sözüniň manysy.
2. Ykdysady nazaryýetiň wezipeleri haýsylar?
3. Durmuş-ykdysady usullary öwrenmegiň nähili usullary bar we olar haýsylar?
4. Ykdysady kanunlar näme? Olara adamlar täsir edip bilýärmí?
5. Ykdysady kategoriýalardan haýsylaryny bilýärsiňiz?
6. Ykdysady nazaryýetiň döremegi näçe döwre bölünýär?